

## TÜRK DÜNYASI ADLİ KALİTE ENSTİTÜSÜ KURULMALIDIR

### İçindekiler

|                                                                                                                                                      |           |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>GİRİŞ.....</b>                                                                                                                                    | <b>2</b>  |
| A) KÜRESEL YARGIDA ADLİ KALİTE KURULUŞLARINA İLİŞKİN ÖRNEKLER.....                                                                                   | 3         |
| I. Eyalet Mahkemeleri Ulusal Merkezi (ABD/NCSC).....                                                                                                 | 4         |
| II. Avrupa Adaletin Etkinliği Komisyonu (CEPEJ) .....                                                                                                | 5         |
| III. Uluslararası Mahkeme Mükemmeliyeti Konsorsiyumu (ICCE) .....                                                                                    | 6         |
| B) ADLİ KALİTENİN YÜKSELTİLMESİ AMACIYLA YARGITAY’IN ULUSLARARASI DÜZEYDE YAPTIĞI ÇALIŞMALAR.....                                                    | 7         |
| I. Yargıda Şeffaflığa İlişkin İstanbul Bildirgesi ve Uygulama Tedbirleri.....                                                                        | 8         |
| II. Temyiz Mahkemelerinde Mükemmeliyet İlkeleri.....                                                                                                 | 11        |
| C) TÜRK DÜNYASI ADLİ KALİTE ENSTİTÜSÜ .....                                                                                                          | 13        |
| I. Adli Kalitenin Önemi .....                                                                                                                        | 13        |
| II. Türk Dünyası Adli Kalite Enstitüsü’nün İşlevi.....                                                                                               | 14        |
| 1. Türk Devletlerinin Yargı Kurumlarından Gelecek Bilgi Taleplerini Karşılama.....                                                                   | 14        |
| 2. Türk Devletlerinin Yargı Kurumlarına Mahkeme Hizmetlerinin Kalitesini Geliştirmeleri İçin Ölçme ve Değerlendirme (Mahkeme) Araçları Sağlamak..... | 14        |
| 3. Türk Devletlerinin Yargı Kurumlarının Kapasite Geliştirme İhtiyaçları İçin Projeler Geliştirmek ve Uygulamak .....                                | 15        |
| <b>SONUÇ .....</b>                                                                                                                                   | <b>16</b> |

## **Dr. Mustafa Saldırım\***

Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi  
Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Anabilim Dalı Başkanı

### **GİRİŞ**

Türk devletleri arasında mevcut olan köklü tarihi ve kültürel mirasa dayalı karşılıklı saygı, sevgi ve dostluk bağlarını daha çok güçlendirmek ve somutlaştırmak amacıyla çeşitli alanlarda her geçen gün daha sıkı işbirliği yapıldığı gözlemlenmektedir. Bu işbirliğinin en somut sonuçlardan biri de hiç şüphe yok ki 2009 yılında Türk Devletleri arasında kapsamlı işbirliğini teşvik etmek amacıyla hükümetler arası bir teşkilât olarak Türk Devletleri Teşkilatı'nın (TDT) kurulmasıdır.

Türk devletlerinin işbirliği alanları incelendiğinde siyasi, gümrük ve turizm alanlarından haritacılık ve kültürel ilişkilere kadar bu ortak çalışmaların 28 başlık altında toplanabildiği görülmektedir. Bunlardan bir tanesi de yargıda işbirliği olup bu alanda sırasıyla adalet bakanlıkları, içişleri bakanlıkları<sup>1</sup>, yüksek mahkemeler, başsavcılıklar, hakim kurulları, yargı eğitim kurumları ve noterlikler arasında imzalanan protokoller ve etkinlikler yer almaktadır. Bu ortak çalışmaların merkezi bir yapı (Genel Sekterlik) tarafından organize edilmediği, TDT'ye üye devletlerin kurumları arasındaki toplantı ve protokollerle idare edildiği görülmektedir<sup>2</sup>.

Türk devletleri arasında sürdürülebilir, güçlü ve kapsayıcı bir işbirliği için hukuk sistemlerinin uyumlaştırılması büyük önem taşımaktadır. Özellikle yatırım ortamının iyileştirilmesi, mal ve para dolaşımının güvenli bir şekilde yapılabilmesi ve yatırımcıların yatırımlarının teminat altına alınabilmesi bakımından iyi işleyen bir hukuk sistemi tüm Türk devletlerinin öncelikli ihtiyaçlarından biridir.

Hukuk sistemlerinin uyumlaştırılması oldukça karmaşık bir konudur. Devletlerin farklı anayasaları, hukuk gelenekleri ve hukuk kültürlerinin yanı sıra farklı kanunlarının ve bir sistem

---

\* Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dr. Öğretim Üyesi, e-posta: [mustafasaldirim@maltepe.edu.tr](mailto:mustafasaldirim@maltepe.edu.tr) ; cep: 505 776 9260; Orchid : 0000-0001-7251-8923.

<sup>1</sup> Yargı alanındaki işbirliği başlığı altında içişleri bakanlıkları arasındaki çalışmaların yer alması, yargı bağımsızlığı ve kuvvetler ayrılığı ilkesinin günümüzde ulaştığı standartlar bakımından anlaşılması güç bir durum olarak görülmektedir.

<sup>2</sup> <https://www.turkicstates.org/tr> - erişim 15.02.2025.

olarak farklı yargı teşkilatlarının bulunması, “devletler arası uyumlaştırılmış bir hukuk sistemi”nin önünde önemli engeller oluşturmaktadır. Avrupa Birliği (öncesinde Avrupa Ekonomik Topluluğu) gibi geçmiş (göreceli olarak) uzun yıllara dayanan devletler arası ortaklıkların dahi hâlâ bu konuda tam bir başarı sağlayabildiğini söylemek mümkün değilken, Avrupa Birliği’ne göre daha başlangıç aşamasında sayılabilecek TDT üyesi ülkeler arasında hukuk sistemlerinin uyumlaştırılması için alınması gereken mesafenin ne kadar büyük olduğunu kestirmek hiç de zor değildir. Bu zorlukların farkında olarak, Türk devletlerinde iyi işleyen ve birbiriyle uyumlu hukuk sistemlerinin gerekliliğini de göz önünde tutmak suretiyle diğer alanlardaki çalışmaların yanı sıra adli kalitenin artırılmasına yönelik bir girişimin ve işbirliği çerçevesinin başlatılması yararlı olabilecektir.

Türk devletleri arasında karşılıklı etkileşim içinde yürütülecek adli kalite çalışmaları, hukuk geleneklerinin ve hukuk kültürlerinin uluslararası standartlara uygun şekilde birbiriyle uyumlaştırılmasına önemli katkı sağlayabilir. Böyle bir girişim hiç şüphe yok ki ekonomik, siyasi ve ticari alanda tüm Türk dünyasının güvenle faaliyette bulunabileceği bir ortak hukuki altyapının temel bileşenlerinden birini oluşturacaktır.

### **A)KÜRESEL YARGIDA ADLİ KALİTE KURULUŞLARINA İLİŞKİN ÖRNEKLER**

Ceza ve hukuk adaleti sisteminin etkinlik ve verimliliği, yargılamanın kalitesi ile doğrudan ilgilidir. Yargılama hizmetinin kaliteli olması ve bütçe kaynaklarının doğru kullanılması, yargının hesap verebilirliği ve şeffaflığı ile doğrudan bağlantılı olup yargıya güvenin sağlanması bakımından da önem taşımaktadır.

Adli kalitenin önemi konusunda herkes fikir birliğine sahip olmakla birlikte, adaletin kalitesinin nasıl somut ve görünür kılınabileceğine yönelik bir anlayış birliği mevcut değildir. Ne kadar veciz olursa olsun güzel sözler, deyimler, atasözleri veya klişeler ya da şiirler, romanlar veya hikayeler gerçek hayattaki adaletin kalitesini ölçmeye elverişli nesnel ve somut bir rehberlik sunmamaktadır.

Mahkemelerin karmaşık yapısı, kendi doğasından kaynaklanan dinamikleri, mahkeme kültürü ve değerleri ile özerklik (veya otonomi) gibi bir dizi farklılıklar, mükemmel bir adalet için sihirli tek bir formül oluşturulmasını güçleştiren öğelerden sadece birkaçıdır. Bu boşluğun doldurulması amacıyla karşılaştırmalı hukukta mahkemelerin sunduğu adalet hizmetinin kalitesini ölçmeyi ve bu suretle daha iyi bir adalet hizmeti verilmesine rehberlik etmeyi amaç edinmiş uluslararası faaliyet gösteren kuruluşlar bulunmaktadır. Bunlar arasında özellikle, 1-

(ABD) Eyalet Mahkemeleri Ulusal Merkezi (National Center for States Courts-NCSC), 2-Avrupa Konseyi Adaletin Etkinliği Komisyonu (Council of Europe European Commission Efficiency for Justice - CEPEJ), 3-Uluslararası Mahkeme Mükemmeliyeti Çerçevesi Konsorsiyumu (International Consortium for Court Excellence – ICCE) sayılabilir. Bu kuruluşların dışında henüz başlangıç seviyesinde kabul edilebilecek bazı oluşumlar da dikkati çekmektedir. Biz bu başlık altında somut rehberlik sunan ve kurumsal bir yapı olarak süreklilik arz eden çalışmaları ile bilinen yukarıda ismi geçen üç adli kalite kuruluşunu inceleyeceğiz<sup>3</sup>.

### **I. Eyalet Mahkemeleri Ulusal Merkezi (ABD/NCSC)**

1971'de (ABD) Virginia, Williamsburg'da düzenlenen ilk Ulusal Yargı Konferansı'nda, ABD Baş Yargıcı Warren Burger'in "eyalet mahkemeleri için ulusal merkez" oluşturulmasına ilişkin talebi üzerine NCSC kurulmuştur. Başlangıçta NCSC, mahkemelerin birikmiş işlerinin ve davalardaki gecikmelerin azaltılmasına yardımcı olmaya odaklanmıştır. Mahkemelere kılavuzluk eden rehberler ve istatistikler yayınlanarak yargıçlara ve mahkeme yöneticilerine mahkemelerin rutin işleyişi hakkında hayati derecede önemli bir ulusal bakış açısı sağlanmıştır<sup>4</sup>.

NCSC'nin mahkemelerin etkinliğini ve verimliliğini artırmaya yardımcı olmak amacıyla hazırladığı çalışmalardan (belki de) en önemlisi ve bilineni (yayımlandığı tarihte) bu merkezin yargı reformu çalışmalarındaki yaklaşık 40 yıllık bilgi birikiminin ürünü olan “Yüksek Performanslı Mahkeme Çerçevesi” isimli eserdir. Adli kalite bakımından önemli bir kılavuz niteliği taşıyan bu eserde, mahkemelerin devam eden işleyişine performans iyileştirme önlemlerini dâhil etmek üzere atabilecekleri bir dizi esnek adım önerilmektedir. Bu adımlar arasında; yüksek performansın ne olduğunu açıklığa kavuşturan temel yönetsel ilkelere odaklanması, bir mahkemenin yönetim kültürünün ortak hedefleri ve meslektaş işbirliğinin nasıl geliştirebileceğinin anlaşılması, performans ölçme kapasitesinin geliştirilmesi, sonuçların usullerde iyileştirme yapılması ve çeşitli paydaşlarla iletişim kurulması amacıyla kullanılmasının öğrenilmesi yer almaktadır. Bu adımların bir araya getirilmesi, adalet yönetiminin kalitesini artırmak için mahkemelerin izleyebilecekleri işlevsel bir sistem veya

---

<sup>3</sup> Bu üç kuruluş dışında kâr amacı gütmeyen başka uluslararası kuruluşlar da vardır. Ör. Uluslararası Adalet Mükemmeliyet Enstitüsü (International Institute for Justice Excellence), (<https://iije.org> – 15.02.2025)

<sup>4</sup> <https://www.ncscinternational.org> – erişim: 15.02.2025.

kalite döngüsü oluşturmaktadır<sup>5</sup>. NCSC, bugün beş kıtada 70 ülkede yapay zekadan, ölçme ve değerlendirme sistemlerine kadar adaletin her alanında projeler yürüten bir kuruluş haline gelmiştir<sup>6</sup>.

## II. Avrupa Adaletin Etkinliği Komisyonu (CEPEJ)

Avrupa Adaletin Etkinliği Komisyonu (CEPEJ), Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 18 Eylül 2002 tarih ve 2002/12 sayılı kararı ile kurulmuş bir uluslararası kuruluştur. CEPEJ'in amacı, yargı kapsamı içerisinde bulunan ve bulunma potansiyeli olan bütün kişilerin yasal haklarını etkin bir şekilde kullanmasının sağlanmasını ve böylece bireylerin adli sisteme olan güveninin artmasını öngören bir bakış açısıyla, Avrupa Konseyi (AK) üyesi ülkelerin adli sistemlerinin etkinliğini ve fonksiyonlarını geliştirmek ve bu konularla ilgili olarak AK tarafından kabul edilen uluslararası hukukî belgelerin daha iyi şekilde uygulanmasını mümkün hale getirmektir<sup>7</sup>.

CEPEJ'in eski başkanı Georg Stawa CEPEJ'in kuruluşunu şu şekilde özetlemiştir: “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 2002 yılında aslında bir bakıma Türkiye'deki Yargıtay'ın durumuna benzer bir durumdaydı. Çok sayıda dosya vardı önünde, dosyaların çoğu organizasyon sorunlarından dolayı... bekliyordu. Onun için CEPEJ, bir bakıma, bir “Think Tank” olarak, yani bir düşünce merkezi olarak kuruldu. Dosyaların daha iyi nasıl yönetilebileceğini değerlendirmek üzere kuruldu. Amaç olarak mahkemenin önüne gelen davaların verimli, etkin ve süresinde nasıl çözülebileceği meselesine bakıldı. Ama tabii bunu yaparken her bir davanın bağımsız şekilde sonuçlandırılmasına gölge düşürülmemesi amaçlandı. Bir yandan sürece müdahale etmeden bu tür davalar nasıl yönetilebilir? sorusu üzerinde duruldu<sup>8</sup>.”

---

<sup>5</sup> Ostrom, B./Hanson R.: High Performance Court Framework – “Achieving High Performance: A Framework for Courts”, Williamsburg/Virginia (USA), 2010, s. i, ([https://www.ncsc.org/\\_data/assets/pdf\\_file/0024/15189/achieving\\_hpc\\_april\\_2010.pdf](https://www.ncsc.org/_data/assets/pdf_file/0024/15189/achieving_hpc_april_2010.pdf) - 15.02.2025); Bu kitap “Yargıtay'ın Kurumsal Kapasitesinin Güçlendirilmesi Projesi” kapsamında Türkçe'ye çevrilmiştir. Bkz. (<https://www.yargitay.gov.tr/documents/ek1-1632470268.pdf> - 15.02.2025)

<sup>6</sup> <https://www.ncscinternational.org> – erişim: 15.2.2025.

<sup>7</sup> <https://www.coe.int/en/web/cepej/about-cepej> - erişim: 15.02.2025.

<sup>8</sup> Stawa, G.: “Yüksek Temyiz Mahkemelerinde Mükemmeliyet” Uluslararası Sempozyumu, Ankara 2021 (Mükemmeliyet), s.25-38, s. 25. (<https://www.yargitay.gov.tr/documents/ek1-1698835248.pdf> - erişim 17.02.2025)

CEPEJ'in işlevleri, 2002/12 sayılı kararın 2'nci maddesinde aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir:

- a. Genel istatistiki kriterleri ve değerlendirme araçlarını kullanarak, farklı adli sistemler tarafından ulaşılan sonuçları gözden geçirmek,
- b. Adli sistemlerin fonksiyonlarıyla ilgili sorunlar ile mümkün olan ilerlemeleri belirlemek ve bu konularda görüş alışverişinde bulunmak,
- c. Özel ihtiyaçlarını da dikkate alarak, üye ülkelerin adli sistemlerinin ölçülmesine ve işlevlerinin geliştirilmesine yönelik somut yöntemleri belirlemek,
- d. Üye ülkelere, talepleri üzerine, AK standartlarına uygun olarak yardım sağlamak,
- e. Gerektiğinde ve AK'nin yönetim kurulları (özellikle Avrupa Hukuk İşbirliği Komitesi) tarafından ihtiyaç duyulduğunda, Bakanlar Komitesi'ne sunulmak üzere, yeni uluslararası hukukî belgelerin oluşturulması ya da mevcut olanların değiştirilmesine yönelik taslak teklifleri hazırlamak<sup>9</sup>.

CEPEJ'in kurulması, Avrupa Konseyi'nin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve özellikle 5. (özgürlük ve güvenlik hakkı), 6. (adil yargılanma hakkı), 13. (etkili başvuru hakkı) ve 14. (ayrımcılığın yasaklanması) maddeleri temelinde Avrupa'da hukukun üstünlüğünü ve temel hakları teşvik etme isteğini göstermektedir. CEPEJ, aynı zamanda Avrupa'daki yargı sistemlerindeki zorluklar ve bu zorlukların aşılmasını kolaylaştıran farklı mahkeme araçları hakkında çalışmalar yürütmektedir. CEPEJ'in diğer bir görevi de adaletin etkinliğini artırmak için yeni bilgi teknolojilerinin (BT) sunduğu potansiyel hakkında değerlendirmeler yapmaktır<sup>10</sup>.

### **III. Uluslararası Mahkeme Mükemmeliyeti Konsorsiyumu (ICCE)**

Uluslararası Mahkeme Mükemmeliyeti Konsorsiyumu (ICCE), mahkeme ve yargı idaresi konusunda uzmanlığa sahip uluslararası yargı kurumlarından oluşmaktadır. Mahkeme kalite yönetimi modellerinin uygulanmasında önemli uluslararası deneyimi temsil eden bu kuruluşlar, mahkeme mükemmelliğini teşvik etmek için bir araya gelmiştir<sup>11</sup>.

---

<sup>9</sup>[https://search.coe.int/cm/#{%22CoEIdentifier%22:\[%2209000016804ddb99%22\],%22sort%22:\[%22CoEValidationDate%20Descending%22\]}](https://search.coe.int/cm/#{%22CoEIdentifier%22:[%2209000016804ddb99%22],%22sort%22:[%22CoEValidationDate%20Descending%22]}) – erişim: 15.02.2025.

<sup>10</sup> <https://www.coe.int/en/web/cepej/about-cepej> - 15.02.2025.

<sup>11</sup> <https://www.courtexcellence.com/members/executive-committee> - erişim:15.02.2025.

Konsorsiyum, “Mahkeme Mükemmelliği için Uluslararası Çerçeve” (Çerçeve) geliştirmiştir. Çerçeve, bir mahkemenin performansını yedi mükemmellik alanına göre değerlendirir ve mahkemelere performanslarını iyileştirmeleri için rehberlik sağlar. Mahkemelerin karşılaştığı özel sorunları yansıtırken tanınmış organizasyonel iyileştirme metodolojilerini kullanır. Ayrıca bu çalışmada vaka çalışmaları, mahkeme performans iyileştirme süreçleri ve mahkeme performansını ve gelişimini ölçmek için çeşitli mevcut araçlara ilişkin bağlantılar da yer almaktadır<sup>12</sup>.

Konsorsiyum, mahkemelerin hizmetleri nasıl sunduğunu iyileştirmeye yönelik yeni sistemleri ve girişimleri yansıtmak için Çerçeve’yi düzenli olarak gözden geçirir ve yeniden değerlendirir. Çerçeve, mahkeme faaliyetlerinin sınırlı yönlerini ele almanın ötesinde mahkeme mükemmelliğine ulaşmak için kapsamlı bir yaklaşım sürecini temsil eder<sup>13</sup>.

## **B) ADLİ KALİTENİN YÜKSELTİLMESİ AMACIYLA YARGITAY’IN ULUSLARARASI DÜZEYDE YAPTIĞI ÇALIŞMALAR**

Uluslararası alandaki gelişmeler, yargı sisteminin etkin, verimli ve makul sürede işlev gösterebilmesinin gün geçtikçe artan önemini ortaya koymaktadır. Küresel yargının gündeminin ön sıralarını uzun süreden beri meşgul eden bu konu, yüksek mahkemelerin “eğitici ve liderlik rolü” bakımından da ele alınmalıdır.

Avrupa Konseyi’nin himayesinde Slovenya’da toplanan Avrupa Yüksek Mahkeme Başkanları Konferansı, “Yüksek Mahkeme: Alenilik, Görünürlük ve Şeffaflık” hakkında bir demeç hazırlamıştır. Bu demeç, “çağdaş toplumun adalete ilişkin beklentilerini karşılama gereğini” tanımış ve mahkemelerin “açıklık ve duyarlılık göstermesi”nin önemini vurgulamıştır. Demeç; “açık ve kolay anlaşılır gerekçelendirmeye dayanan” yargı kararlarının kamu tarafından erişilebilir olması, hâkimlerin atanma sürecinin şeffaf olması, yüksek mahkemenin “hukuk devletinde adalet sorunlarının daha iyi bilinir hale getirilmesi amacıyla toplumdaki demokratik tartışmaya katılması” gerektiğini kaydetmiş, demokraside yüksek

---

<sup>12</sup> Çerçeve için bkz. [https://www.courtexcellence.com/\\_data/assets/pdf\\_file/0023/66605/The-International-Framework-3rd-Edition-Amended.pdf](https://www.courtexcellence.com/_data/assets/pdf_file/0023/66605/The-International-Framework-3rd-Edition-Amended.pdf) - erişim: 15.02.2025; Çerçeve, Yargıtay’ın Kurumsal Kapasitesinin Güçlendirilmesi Projesi kapsamında Türkçe’ye çevrilmiştir. Bkz. (<https://www.yargitay.gov.tr/documents/ek1-1632470232.pdf> - erişim: 15.02.2025)

<sup>13</sup> <https://www.courtexcellence.com/members/executive-committee> - erişim:15.02.2025.

mahkemenin eğitsel rolü açısından yargı ve medya arasındaki ilişkinin önemini vurgulamıştır<sup>14</sup>. Bu nedenle, günümüzde yüksek mahkemelerin görevi sadece temyiz edilen dosyaların hukuka uygunluğunu denetlemek değil, yargının ve hukuk sisteminin genel işleyişine ilişkin çözüm önerilerini açıkça toplumla paylaşarak adalet politikalarına katkı sağlamak ve yargıya liderlik etmektir.

Yargıtay’ın 2018-2023 yılları arasında bu vizyonla gerçekleştirdiği reformlardan ikisini bu başlık altında ele alarak adli kalite alanında Türk dünyası için bir bakış açısı sunmaya çalışılacaktır. Bunlardan birincisi, hâkimler tarafından hazırlanan bir metnin hükümetler tarafından Birleşmiş Milletler’de kabul edilmesi bakımından aynı zamanda küresel yargının bir zaferi olarak da nitelendirilebilecek olan “Yargıda Şeffaflığa İlişkin İstanbul Bildirgesi”dir. Diğeri ise Türk dünyasına mensup yüksek mahkeme başkanları ve ülke başsavcılarının da katılımıyla<sup>15</sup> kabul edilen “Temyiz Mahkemelerinde Mükemmeliyet İlkeleri”dir.

Bu iki örneğin incelenmesinin nedeni, küresel yargıya yön veren ve rehberlik eden bilgi ve uzmanlık alt yapısının Türkiye’de de olduğunu göstermektir. Yapılan çalışmaların devam ettirilmesi halinde bu gibi başarıların sürmesi ve çeşitlendirilmesi de mümkün olacak, böylece Türk dünyasındaki adli kalitenin daha çok yükseltilmesine önemli katkılar sağlanabilecektir.

### **I. Yargıda Şeffaflığa İlişkin İstanbul Bildirgesi ve Uygulama Tedbirleri**

Yargıtay’ın liderliğinde 5 kıtadan, 50’den fazla ülkenin yüksek mahkeme başkanları veya temsilcileri aracılığıyla 6 yılı aşkın bir sürede geliştirilen “Yargıda Şeffaflığa İlişkin İstanbul Bildirgesi (ve Uygulama Tedbirleri)” 2019 yılında Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konsey’de kabul edilmiştir<sup>16</sup>. Bildirge, yargı bağımsızlığı ve yargıda dürüstlük kavramları

---

<sup>14</sup> The İstanbul Declaration On Transparency in Judicial Process, Ankara 2020 (İstanbul Declaration), s. 35, ([https://www.unodc.org/res/ji/import/law\\_on\\_administration\\_of\\_justice/istanbul\\_declaration\\_implementation/istanbul\\_declaration\\_implementation.pdf](https://www.unodc.org/res/ji/import/law_on_administration_of_justice/istanbul_declaration_implementation/istanbul_declaration_implementation.pdf) - erişim:15.02.2025)

<sup>15</sup> Katılımcı yargı organlarının geldikleri ülkeler: Arnavutluk, Azerbaycan, Bosna-Hersek, Bulgaristan, Filistin, Kırgızistan, Kosova, Romanya, Kuveyt, Kuzey Makedonya, Özbekistan Tacikistan ve Türkiye.

<sup>16</sup> UN Economic and Social Council, 23 July 2019, 2019/22. Enhancing transparency in judicial process, Agenda item 19 (c).

üzerine temellendirilen Birleşmiş Milletler standartlarına, “yargıda şeffaflık” boyutunu eklemiştir<sup>17</sup>.

İstanbul Bildirgesi, küresel yargı bakımından önemli bir kilometre taşıdır. Çünkü, BM Genel Kurulu tarafından 1985 yılında kabul edilen *Birleşmiş Milletler Yargı Bağımsızlığı Temel İlkeleri*, hükümet temsilcilerinin iştiraki ile hazırlanmıştır. *Bangalor Yargı Etiği İlkeleri* ile bu ilkeler üzerine yazılan *Yorum ve Uygulama Tedbirleri*, BM Yargı Bağımsızlığı Temel İlkelerini tamamlayan, hâkimler için etik davranış standartları oluşturan ve yargısal davranışı düzenlemek için yargıya bir çerçeve sağlayan belgeler olarak Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyinde kabul edilmiştir. *İstanbul Bildirgesi ile Uygulama Tedbirleri* ise adaleti sağlamak ve yargıda şeffaflığı güvence altına almak için temel gereklilikleri belirlemiştir. Bangalor İlkelerinden farklı olarak İstanbul Bildirgesi ve Uygulama Tedbirlerinin geliştirme ve istişare süreçlerine hükümet temsilcileri katılmamıştır. Geliştirme sürecine katkı sağlayan yüksek mahkeme başkanları ile kıdemli yargıçlar, hükümetlerinin temsilcileri olarak değil kendi yargı kurumlarının başkanları olarak katılım sağlamışlardır<sup>18</sup>. Bu şekilde hazırlanan bir metnin hükümet temsilcileri tarafından kabul edilmesinin, BM tarihinde yaşanan ilk ve tek örnek olduğunu da belirtmek gerekir.

İstanbul Bildirgesi’nin ve Uygulama Tedbirleri’nin bir karar tasarısı ile kabul edilmesi, “yargı bağımsızlığı” ilkesinin uluslararası düzeyde uygulanmasının çok somut ve canlı bir örneği olması nedeniyle de büyük önem taşımaktadır. Daha önce hükümetler arası bir toplantıda ele alınmadan ve BM himayesinde yürütülmeden, üye devletler tarafından kabul edilen İstanbul Bildirgesi, hazırlanma ve kabul edilme yöntemiyle küresel yargı bakımından da emsalsiz bir uluslararası başarı niteliği taşımaktadır<sup>19</sup>.

---

<sup>17</sup>Bildirge metni için bkz. The İstanbul Declaration On Transparency in Judicial Process, ([https://www.unodc.org/res/ji/import/law\\_on\\_administration\\_of\\_justice/istanbul\\_declaration\\_implementation/istanbul\\_declaration\\_implementation.pdf](https://www.unodc.org/res/ji/import/law_on_administration_of_justice/istanbul_declaration_implementation/istanbul_declaration_implementation.pdf) - erişim:15.02.2025); Türkçe metin için bkz. (<https://www.yargitay.gov.tr/documents/0616uymzirvesiturkce.pdf> - erişim: 15.02.2025)

<sup>18</sup> Bkz. Jayawickrama N, Dowd, J, Oxner S, Zannah K, Tilakawardane S, Apperson J, Saldırım M, The İstanbul Declaration on Transparency in Judicial Process Resource Guide and Evaluative Framework (Yargıtay Yayınları 2023), s.2, (<https://www.yargitay.gov.tr/documents/ek-1713958788.pdf> - erişim tarihi: 15.02.2025)

<sup>19</sup> İstanbul Bildirgesi, adaletin yerine getirilmesine ilişkin sorunların çözümü konusunda yargı organlarının bölgesel ve uluslararası düzeyde yaptıkları çalışmalara geniş bir meşruiyet alanı sağlamıştır. Bu gelişme,

Yargıçlar tarafından hazırlanan ve onlar adına da Yargıda Dürüstlük Grubu tarafından Birleşmiş Milletler himayesinde ve UNODC'nin (Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi) desteği ile devam eden çalışmalar sonucunda Bangalor Etik Davranış İlkeleri 2006 yılında kabul edilmişti. Bangalor'un BM'de kabulüne ilişkin karar tasarısı UNODC tarafından hazırlanmıştı. Yargıda şeffaflık kavramı ise ilk kez ve kapsamlı şekilde İstanbul Bildirgesi ile tanımlandı ve Bangalor Yargı Etiği İlkelerinden farklı olarak BM aşamasında sekretarya görevini Yargıtay proje ekibi yürüttü<sup>20</sup>. Bu şekilde “etik” ve “şeffaflık”, eşitliği kucaklayan politikalar olarak evrensel düzeyde birbirini tamamlayan iki kavram haline geldi.

BM Genel Kurulu Yolsuzlukla Mücadele Özel Oturumu Siyasi Deklarasyonunda (UNGASS Siyasi Deklarasyonu) ilk defa İstanbul Bildirgesine atıf yapılmıştır<sup>21</sup>. Ayrıca, Japonya'da 2021 yılında düzenlenen Birleşmiş Milletler Suçun Önlenmesi ve Ceza Adaleti 14'üncü Kongresinin Siyasi Deklarasyonunda, yargıda reformlar yapılırken İstanbul Bildirgesinin de göz önünde bulundurulması gerektiği kabul edilmiştir. Bu şekilde Bildirge, Bangalor Yargı Etiği İlkeleri ve BM Yargı Bağımsızlığı Temel İlkeleri ile birlikte küresel yargıda uzlaşılan dil (agreed language) olarak nitelendirilen yüksek bir kabul edilebilirlik düzeyine erişmiştir<sup>22</sup>.

---

küresel yargı bakımından önemli bir kilometre taşı olduğu gibi bundan sonra yapılacak çalışmalar için de önemli fırsatlar doğurmuştur. Müzakereleri yürüten heyetin lideri olan Yargıtay Genel Sekreter Yardımcısı Dr. Mustafa Saldırım, BM Genel Kurulu'nda 24 Mayıs 2019 tarihinde devlet temsilcilerine hitaben yaptığı teşekkür konuşmasında konunun küresel yargı bakımından önemini şu şekilde ifade etmiştir: “...Biliyoruz ki, yargının adil ve etkin işlemlerini sağlamak yargının asli sorumluluğudur. Dünyanın dört bir yanından gelen yüksek mahkeme başkanları, bu sorumluluklarının bilinci ile İstanbul Bildirgesi'ni oluşturmuş ve kabul etmiştir. SÖCAK bu karar tasarısını kabul etmekle yargının bağımsızlığına verdiği önemi bir kez daha teyit ederken, yargıçların yargı sisteminin iyi işlemesine ilişkin çabalarına da çok güçlü bir destek sağlamıştır. Bu güçlü destek, halen bölgesel ve uluslararası alanda devam eden yargıçlar arası diyalogun daha üretken olmasına da katkı sağlayacaktır...” Bkz. Jayawickrama/Dowd/Oxner/Zannah/Tilakawardane/Apperson/Saldırım, s. 3, dp.8.

<sup>20</sup> İstanbul Declaration s. 42, 43.

<sup>21</sup> UNGASS Political Declaration art. 27, p.9, citation 5.

<sup>22</sup> Kyoto Deklarasyonunun 51'inci paragrafında 13 no'lu dipnotta İstanbul Bildirgesi, Bangalor Yargı Etiği İlkeleri ve BM Yargı Bağımsızlığı Temel İlkeleri ile birlikte referans metin olarak kabul edilmiştir. ([https://www.unodc.org/documents/commissions/Congress/21-02815\\_Kyoto\\_Declaration\\_ebook\\_rev\\_cover.pdf](https://www.unodc.org/documents/commissions/Congress/21-02815_Kyoto_Declaration_ebook_rev_cover.pdf) - 15.02.2025)

İstanbul Bildirgesini sadece Bildirge’de belirtilen ilkelere ibaret olarak değerlendirmemek gerekir. İstanbul Bildirgesindeki ilkelere derinlik ve anlam katan, dünyanın farklı hukuk gelenekleri ile coğrafi bölgelerindeki en iyi uygulama örneklerini içeren Kaynak Kılavuz da uluslararası uzmanlar tarafından hazırlanmıştır. Kaynak Kılavuz, Bildirgenin küresel ölçekte yaygınlaştırılmasına ve doğru şekilde anlaşılmasına da önemli katkılar sağlamaktadır. Ayrıca, Kaynak Kılavuz’un sonunda, yargı sistemlerinin yargıda şeffaflık açısından öz değerlendirme yapmalarına imkân veren bir “Değerlendirme Çerçevesi” de geliştirilmiştir<sup>23</sup>.

## II. Temyiz Mahkemelerinde Mükemmeliyet İlkeleri

Temyiz mahkemelerinde mükemmeliyet ilkeleri” oluşturulması gerekliliği konusunda ilk öneri, 4 Haziran 2021 tarihli “Yüksek Temyiz Mahkemelerinde Mükemmeliyet” uluslararası sempozyumunda yapılmıştır. “Temyiz Mahkemelerinde Mükemmeliyet” konusunda bir çerçeve oluşturulurken izlenecek yaklaşım kısaca şu şekilde ifade edilmiştir. “Yüksek mahkemelere ve daha özel olarak temyiz görevi yapan yüksek mahkemelere özgü bir mükemmeliyet çerçevesi geliştirilmesi küresel yargı için bir katkı olabilir. ... küresel düzeyde benimsenebilecek böyle bir çerçevenin oluşturulmasının bazı güçlükleri de bulunmaktadır. Çünkü bir yandan farklı hukuk geleneklerinden, farklı hukuk sistemlerinden, farklı mahkeme kültürlerinden kaynaklanan özel durumları ve çeşitlilikleri dikkate almak, diğer yandan ise yüksek mahkemelere rehberlik edecek detayları içeren bir kılavuz geliştirmek arasında ince bir çizgiyi tutturmak gerekiyor. ...geliştirilmesi gereken çerçeve ne yetersiz bir rehberlik sağlayacak kadar genel olmalı, ne de farklı hukuk gelenekleriyle çatışan ilgisiz detayları içermelidir <sup>24</sup>.”

Yukarıda belirtilen öneri çerçevesinde, yüksek mahkemelerin ve ülke başsavcılıklarının hiçbir ayrımcılık yapmaksızın, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygıyı artırma ve teşvik etme konusunda uluslararası işbirliğini sağlama ve adaleti gerçekleştirme çabasının bir sonucu olarak 2 Eylül 2021 tarihinde Yargıtay Konferans Salonunda uluslararası bir toplantı düzenlenmiştir. Üç kıtadan, 13 ülkeden ve farklı hukuk geleneklerinden gelen yüksek mahkeme

---

<sup>23</sup>Değerlendirme Çerçevesi için bkz. Jayawickrama/Dowd/Oxner/Zannah/Tilakawardane/Apperson/Saldırım, s. 119.

<sup>24</sup> Saldırım, M.: “Temyiz Mahkemeleri İçin Uluslararası Mükemmeliyet Çerçevesi Taslağı Önerisi” Mükemmeliyet, s. 40-45, s. 40.

başkanlarının ve ülke başsavcılarının “temyiz mahkemelerinde mükemmeliyet” konusundaki görüşleri bu toplantı sonrasında 10 temel ilke çerçevesinde belirlenmiştir. Bu ilkeler şunlardır:

*İlke 1* :Temyiz mahkemelerinin benimsediği etik değerler, adaletin yerine getirilmesinde hkimlere rehberlik etmelidir.

*İlke 2* :Yargıda şeffaflık, halkın adalet yönetimine güvenmesini ve bu güvenin sürmesini sağlamak için temel bir unsurdur.

*İlke 3* :Temyiz mahkemeleri, içtihat birliğini sağlamak amacıyla içtihat yaygınlaştırma stratejisi geliştirmelidir.

*İlke 4* :Temyiz mahkemelerinin eğitici rolü, aynı zamanda yargı sistemine liderlik yapmasını da gerektirir.

*İlke 5* :Temyiz mahkemeleri stratejik yönetim anlayışına sahip olmalıdır.

*İlke 6* :Temyiz mahkemelerinin etkin ve verimli olabilmesi için insan kaynaklarını doğru şekilde yönetmesi temel bir gerekliliktir.

*İlke 7* :Temyiz mahkemelerinin fiziki ve teknik alt yapısı ile etkin işlem süreçleri, yargı görevinin zamanında ve doğru şekilde yerine getirilmesi için temel bir unsurdur.

*İlke 8* :Temyiz mahkemesi yönetimi, i ve dış paydaşların görüşlerini, ihtiyaç ve beklentilerini göz önünde bulundurmalıdır.

*İlke 9* :Adalete erişime ilişkin diğer gerekliliklerle birlikte uygun maliyetli yargı hizmeti, halkın yargıya olan güveninin korunmasında temel bir unsurdur.

*İlke 10* :Temyiz mahkemelerinin dosya yönetim sistemi; uygun filtreleme araçlarını, etkili n inceleme mekanizmalarını ve her dosyaya bireysel ilgi gösterilmesine imkân veren usulleri içermelidir.

Yukarıda sayılan on ilke yüksek mahkemelere ilişkin olmakla beraber, yüksek mahkemelerin ayırt edici özelliklerine ilişkin 3nc ve 4nc maddeler dışındaki ilkelerin tamamı tüm mahkemeler için kısmen veya tamamen uygulanabilir niteliktedir. Temyiz Mahkemelerinde Mükemmeliyet erevesi, yüksek mahkemeler bakımından farklılaşan ya da

daha önemli olan bazı yönleri belirginleştirmekte ve öne çıkarmakta ise de yüksek mahkemelerin de bir “mahkeme” olduğu dikkate alındığında, yüksek mahkemeler bakımından geçerli olan kuralların önemli bir kısmının diğer mahkemeler bakımından uygulanabilir veya uyarlanabilir olduğunu kabul etmek gerekir. Hiç şüphe yok ki bunun aksi de geçerlidir. Daha açık bir anlatımla, yüksek mahkemeler de özünde bir mahkeme olduğu için diğer mahkemeler için mevcut çerçevenin neredeyse tamamı yüksek mahkemeler bakımından uygulanabilir<sup>25</sup>.

## C) TÜRK DÜNYASI ADLİ KALİTE ENSTİTÜSÜ

### I. Adli Kalitenin Önemi

Rousseau’nun fikir babası olduğu kabul edilen Fransız devriminin ilkeleri; “eşitlik” “özgürlük” ve “kardeşlik”ti. Böylece “kardeşlik” ilkesinin, “eşitlik” ve “özgürlük” kadar önemli olduğu kabul edilmiştir. Bunun nedeni; ancak kardeşçe yaşamayı başarabilen insan topluluklarının ortak ilke ve değerlere sahip olabileceği düşüncesi idi. Çünkü, kanunlar toplum hâlinde birleşmenin koşullarından başka bir şey değildir aslında. Yasalara boyun eğen halk, onları koruyan halkın kendisi olmalıdır. İşte milli egemenlik, kendi koyduğu kanunlara uyan halkın, aynı zamanda kendi koyduğu kuralları koruması olarak da açıklanabilir. Daha açık bir anlatımla *“Halk, kendi kurallarının bekçisi olmalıdır.”*

Yargı, kendi üyelerinin uyması gereken yüksek standartların karşılanmasını sağlama konusunda sorumluluk üstlenmez veya bu sorumluluğunu ihmal ederse, kamuoyu ve siyasi çıkarlar devletin diğer iki organının duruma müdahale etmesine sebebiyet verebilir. Böyle bir durumda, yargı sisteminin temeli olan ve onu ayakta tutan yargı bağımsızlığı ilkesi belki de çok ciddi boyutlarda zayıflayacaktır<sup>26</sup>.

Çağdaş bir hukuk düzeninde ve demokratik bir toplumda vergi mükelleflerinden toplanan mali kaynaklarla verilen adalet hizmetinin şeffaf ve hesap verebilir olması gerekir. Bu aynı zamanda yargı sisteminin bağımsızlığının da göstergesidir. Halkın yargının bağımsızlığına duyduğu güvenin zayıf olduğu bir toplumda hukuk devletinin ve demokrasinin gerçek anlamda işlevsel olduğu kabul edilemez.

---

<sup>25</sup> Saldırım, s. 44.

<sup>26</sup> Commentary on The Bangalore Principles on Judicial Conducts, United Nations Office Drugs and Crime, s.32, p.16.([https://www.unodc.org/conig/uploads/documents/publications/Otherpublications/Commentry\\_on\\_the\\_Bangalore\\_principles\\_of\\_Judicial\\_Conduct.pdf](https://www.unodc.org/conig/uploads/documents/publications/Otherpublications/Commentry_on_the_Bangalore_principles_of_Judicial_Conduct.pdf) – erişim 18.02.2025)

Adli kalitenin ölçülmesi ve yargıda şeffaflık ile hesap verebilirlik aynı zamanda yargı bağımsızlığının temel bileşenleri arasında yer alır. Mahkemelerin etkinliğinin ve verimliliğinin artırılması, aynı zamanda yargı bağımsızlığının teminatı olduğu için mahkemelerde ölçme ve değerlendirme araçları kullanılmaktadır<sup>27</sup>. Bu nedenle ABD, Avrupa Konseyi ve Asya-Pasifik bölgesinde adli kalite kuruluşlarına ihtiyaç duyulmuş olup benzer bir kuruluşun da Türk dünyasına hizmet etmesi amacıyla oluşturulması yararlı olacaktır.

## **II. Türk Dünyası Adli Kalite Enstitüsü'nün İşlevi**

Türk Dünyası Adli Kalite Enstitüsü (Enstitü), yukarıda kısaca açıklanan NCSC, CEPEJ ve ICCE gibi kuruluşlarının yaptığı görevi Türk dünyası için yapmalıdır. Bu çerçevede Enstitü'nün işlevi örnek olarak üç madde halinde aşağıda detaylandırılmıştır. Hiç şüphe yok ki bu örneklerle başka işlevler de eklenebilir.

### ***1. Türk Devletlerinin Yargı Kurumlarından Gelecek Bilgi Taleplerini Karşılama***

Reform çalışmaları sırasında Türk dünyasının yargı kurumlarının değişik bilgi ihtiyaçları olabilir. Örneğin, yargı kurumları için stratejik plan, eğitim programları, yargı etiği eğitim programları gibi. Bunun dışında adalet politikasını ilgilendiren bir konuda karşılaştırmalı hukuktaki çözüm yöntemleri ve özellikle Türk devletlerindeki iyi uygulamalara ilişkin karşılaştırmalı bilgi talepleri veya uzmanlık ihtiyacı söz konusu olduğunda Enstitü bu konuda yargı kurumlarına destek sağlayabilir.

### ***2. Türk Devletlerinin Yargı Kurumlarına Mahkeme Hizmetlerinin Kalitesini Geliştirmeleri İçin Ölçme ve Değerlendirme (Mahkeme) Araçları Sağlama***

Gelişen çağdaş adli yönetim alanında önde gelen bir konu, yüksek kaliteli performansın tanımı ve ölçülmesidir. Performansın faydalı ve istenen bir organizasyon hedefi olduğu hususunun özel sektördeki işletmeler ve kamu sektöründeki idari kurumlar tarafından benimsenmesiyle birlikte mahkemeler, sunulan hizmetlerin kalitesinin kriterlerini ve göstergelerini belirleme arayışına girmişlerdir. Yeni ortaya çıkan bu konu, uygulayıcılar ve araştırmacılar açısından benzer şekilde heyecan verici bir bakış açısidir<sup>28</sup>. NCSC, CEPEJ ve ICCE gibi kuruluşlar, mahkemelerin kalitesini ölçmeye yönelik çeşitli anketler, kılavuzlar ve

---

<sup>27</sup> Stawa s. 26.

<sup>28</sup> Ostrom/Hanson s. 1.

mahkeme araçları kullanmaktadır<sup>29</sup>. Bunun nedeni açıktır. Çünkü ölçüm, kontrole ve nihayetinde geliştirmeye giden ilk adımdır. Ölçemediğinizi anlayamazsınız. Anlayamadığınızı kontrol edemezsiniz. Kontrol edemediğinizi ise geliştiremezsiniz<sup>30</sup>.”

Kurulması önerilen Enstitü, uluslararası alanda adli kalitenin ölçülmesine ve değerlendirilmesine ilişkin mahkeme araçlarının Türk dünyasındaki yargı kurumlarının yararlanmasına sunabilir. Enstitü bu amaçla, dünyada benzer işlevleri gören kurumlarla işbirliği de yaparak baş döndürücü bir hızla gelişen dünyanın yarattığı fırsatlardan Türk dünyasının gecikmeksizin yararlanmasını sağlayabileceği gibi ortaya çıkan yeni tehditlere karşı da kendi ağına dahil olan yargı kurumlarını uyarabilir ve bu tehditlere karşı önleyici stratejiler geliştirilmesine yardımcı olabilir.

### ***3. Türk Devletlerinin Yargı Kurumlarının Kapasite Geliştirme İhtiyaçları İçin Projeler Geliştirmek ve Uygulamak***

Türk devletlerinin yargı kurumlarının kapasite geliştirme ihtiyaçları bakımından Enstitü önemli bir rol alabilir. Bu rol, Türk devletlerindeki iyi uygulama örneklerinin diğer Türk devletlerinde yaygınlaştırılması şeklinde olabileceği gibi daha önce olmayan bir uygulamanın ya da sistemin ilk kez talep eden bir yargı sisteminde geliştirilmesi biçiminde de olabilir. Örneğin, Yargıtay’da kurulan yapay zekâ destekli Yargıtay İçtihat Merkezi, içtihatların mobil ve web aracılığıyla yaygınlaştırılması bakımından iyi bir uygulama örneği olarak 2024 CEPEJ

---

<sup>29</sup> Örneğin, CEPEJ iki yılda bir defa olmak üzere Avrupa Konseyi üyesi ülkelerin adalet sistemlerinin etkinliğine ilişkin rapor hazırlamakta ve yayımlamaktadır. CEPEJ, son değerlendirme raporunu 16 Ekim 2024’te yayımlamıştır. Raporun birinci bölümünde "Genel analizler", yargı sistemleriyle ilgili temel konularda Avrupa eğilimleri yer almaktadır: bütçeler, profesyoneller, adalete erişim, verimlilik ve kalite ile bilgi ve iletişim teknolojileri. Ayrıca bazı yargı sistemlerinde geliştirilen iyi uygulamalar da vurgulanmaktadır. İkinci bölümde "Ülke profilleri", her ülke için temel verileri ve göstergeleri sunarak, bir devletin temel verilerini Avrupa’daki ortalamalarla karşılaştırarak ülkelerin Avrupa bağlamında kendilerini konumlandırmasını mümkün kılmaktadır. Ülke profili ayrıca her yargı sisteminin en dikkat çekici unsurlarının sentetik bir analizini de içermektedir. Üçüncü bölüm "CEPEJ-STAT", CEPEJ tarafından 2010’dan beri toplanan tüm nitel ve nicel verileri içeren dinamik bir veritabanıdır. Ayrıca, her yargı sisteminin özelliklerinin daha iyi anlaşılmasını sağlayan verilere eşlik eden yorumları da içermektedir. (<https://www.coe.int/en/web/cepej/-/the-cepej-publishes-its-new-evaluation-report-on-european-judicial-systems> - erişim 17.02.2024)

<sup>30</sup> Ostrom/Hanson s. 44.

raporunda yer almıştır<sup>31</sup>. Yapay zekanın içtihat yaygınlaştırma amacıyla Avrupa Konseyi bölgesinde ilk kez kullanılmasına ilişkin bu uygulama, bazı uyarlamalar yapılmak suretiyle Türk dünyasındaki diğer yargı kurumlarında da yaygınlaştırılabilir.

## SONUÇ

Özgürlük, adalet ve toplumsal barış gibi hepimizin üzerine titrediği toplumun temelleri, iyi işleyen bir adalet sistemi ile korunabilir. Adalet sistemi dediğimizde, hukuk eğitiminden yasama faaliyetlerine, halkla ilişkilerden yargıda şeffaflığa ve hesap verebilirliğe kadar, devasa bir sistemi düşünmemiz gerekiyor. Çağımızda adalet sistemini yönetmek için hukukçuların yanı sıra bilişim personeli, proje yönetimi ve uzmanlığı, programcılık, uluslararası ilişkiler, araştırma ve geliştirme, eğitim, ölçme ve değerlendirme, bütçe ve halkla ilişkiler gibi birçok alanda uzman kişilerin yaratıcı, verimli ve çözüm odaklı şekilde birlikte çalışması şarttır. Bu uzmanlık alanlarında yetkin personeli istihdam edebilecek bir alt yapı ve yönetim anlayışına da ihtiyacımız bulunmaktadır.

Günümüzün dijital dünyasının doğurduğu yeni risklerin kontrol edilmesi de yargı organına ait bir sorumluluktur. Adalet erişim, hukuki güvenlik ve adli kalite açısından günümüz teknolojisinin ulaştığı düzey bize yeni fırsatlar sunarken beraberinde yeni riskler de getirmektedir. Modern çağın zorlukları ile baş etmek için Türk dünyasının da yeni stratejiler geliştirmesi gerekir.

Küresel yargının olduğu gibi Türk dünyasındaki yargı organlarının da zorlukları benzerdir. Benzer sorunlar, benzer çözümler üretme konusunda da bizlere önemli fırsatlar sunmaktadır. Bu nedenle, Yargıda Şeffaflığa İlişkin İstanbul Bildirgesi ile Temyiz Mahkemelerinde Mükemmeliyet İlkeleri gibi yargı sistemlerine detaylı bir rehberlik sunabilecek reformlar ışığında adli kaliteyi artırma konusunda iyi başlangıçlar yapmak için sağlam temellerimizin olduğu söylenebilir. Türk dünyasındaki yargı organları ve yargı organlarına benzer kurumlarla, uluslararası alandaki en iyi uygulama örneklerinden de yararlanarak mükemmeliyet sistemimize uygun anketler, ölçme ve değerlendirme araçları, eğitim programları ve kılavuzlar hazırlanarak uygulanabilir. Zamanla bu mükemmeliyet sistemine karşılaştırmalı hukuktaki örneklerine benzer şekilde daha çok derinlik ve çeşitlilik kazandırılabilir.

---

<sup>31</sup> European Judicial Systems Evaluation Report, s. 174 (<https://rm.coe.int/fiche-pays-partie-2-en/1680b21e99> - erişim 17.02.2024)

Çağımızda toplumun değişim hızının artmasına bağlı olarak yargı organlarının da toplumdaki bu değişim hızından kaynaklanan ihtiyaçlara gecikmeksizin cevap vermesi gerekmektedir. Yapay zeka, kripto varlıklar, internet üzerinden işlenen suçlar gibi hızla gelişen ve değişen alanlardaki hukuki problemlerle yargı organları baş etmek zorunda kalmaktadır. Bu nedenle yargı organları sürekli olarak verimliliği, üretkenliği ve hatta kurumsal organizasyonlarını gözden geçirmeli, gerekli geliştirmeleri ve iyileştirmeleri yapmalıdır.

Yeniliklere karşı çok duyarlı olmamız gereken bir çağdayız. Bu bakış açısıyla Türk dünyasındaki yargı organlarının birbirinden öğreneceği çok şey olduğu gibi birlikte geliştirebilecekleri birçok alan da mevcuttur. Bu nedenle, gelecekte ortak bir çalışma kültürü oluşturma fikrine dayalı olarak bir Enstitü kurulması gerektiğini düşünüyorum.

Bu Enstitü yürütme organına bağlı olmamalı, tercihan Türk dünyasındaki üniversitelerin birinde yasama ve yargı organından bağımsız şekilde teşkilatlanmalıdır. Yargı bağımsızlığı ve kuvvetler ayrılığı ilkesi bunu gerektirmektedir. Bağımsız bir organizasyon yapısı, Enstitünün uluslararası alanda kabul görmesini kolaylaştıracak temel bir özelliktir.

Enstitü'nün çalışma alanları bazı hallerde oldukça zor, karmaşık ve teknik bir hal alabilir. İşte bu nedenle Enstitü, yüklendiği sorumlulukları yerine getirebilecek teknik ve fiziki alt yapıya sahip olmalı, ayrıca bu zorluklarla baş edebilecek stratejik bir yönetim anlayışıyla idare edilmelidir.

Türk dünyasındaki yargı organlarının karşılıklı bilgi ve deneyim paylaşımına da imkân verecek olan Enstitü'nün oluşturacağı sinerji, tüm Türk dünyasının hukuk sistemlerinin uyumlaştırılmasında da itici bir güç olabilecektir.